

Håp for Europa

JAN-MARTIN BERENTSEN

I August 1996 holdt *Fellowship of European Evangelical Theologians (FEET)* en konferanse i Altenkirchen, Tyskland, over temaet "Hope for Europe". Artikkelen er en oversatt og noe bearbejdet utgave av min tale ved avslutningen av denne konferansen.

0 Innledende refleksjoner

0.1 La meg innledningsvis røpe noen umiddelbare refleksjoner jeg gjorde meg da temaet "Håp for Europa" ble angitt for en tid tilbake. For det første: Burde ikke et tema som dette suppleres med et spørsmålstegn? Vi kommer fra ulike situasjoner i Europa, men ingen av oss er uvitende om at deler av vårt kontinent er sårt sønderrevet av krig og etniske konflikter det siste tiåret. Mennesker i stort antall er fordrevet fra sine hjem. Heller ikke er vi uvitende om de tusener av unge som ruineres av narkotika og kriminalitet i storbyene på kryss og tvers av kontinentet. – Burde ikke vårt tema vært utstyrt med et foruroligende spørsmålstegn?

Eller kanskje det heller skulle gis et utropstegn?! Vi har vært samlet til teologisk konferanse, og kristen teologi har sikkert nok med håp å bestille. Så i stedet for å stilles som et foruroligende spørsmål burde kanskje vårt tema uttrykkes som en dristig overbevisning? – Som konklusjon på refleksjonene ble temaet verken utstyrt med det ene eller det andre. Grunnen vil forhåpentligvis bli klar.

0.2 Men hvorfor Europa? Hvorfor skal vi konsentrere oss om vårt eget kontinent? Er det teknologisk, vitenskapelig og økonomisk avanserte Europa den del av verden som i dag er mest i behov av håp? Hvorfor ikke beskjefte seg med håp for Afrika eller Latinamerika, eller – ganske enkelt – med håp for verden? Er vårt tema en indikasjon på at vi er i ferd med å bli bytte for en ny og selvbevisst eurosentrisme, en kollektiv selvopptatthet som vi saktens har sett i Europa før, og som jeg blant mange vil finne grunn til å beklage?

Spørsmålene er ikke retorisk ment. Jeg ga meg selv to foreløpige svar. Først: Ser vi på deler av Europa i dag, hører fattigdom og konflikter dagliglivet til her som i andre deler av verden. Derrest: Europa står i dag ved en korsvei, ikke minst den rike delen av Europa. Drømmer og forhåpninger av forskjellig slag har vist seg illusoriske og ødeleggende. Europa synes av den grunn å være i ferd med å lære en lekse på vegne av menneskeheten som sådan. La meg gi et eksempel fra Norge. Riksadvokaten ga for en tid tilbake et tankevekkende intervju med en av landets store dagsaviser (*Stavanger Aftenblad*, 16. mars 1996). Hva kommer det av, spurte han, at kriminaliteten i Norge er seksdoblet siden 1960, samtidig som landet i dette tidsrommet har hatt en enorm vekst i levestandard? Materielt har nordmenn det bedre enn noen gang, og ligger i så henseende på verdenstoppen. Hvorfor er da mord og voldtekt i dette tidsrommet firedoblet, og hvorfor har selvmord og alvorlige sinnslidelser nådd faretruende antall? Hva, spurte riksadvokaten, har denne situasjonen å si til et sosialdemokratisk samfunn som i to generasjoner har levd med den overbevisningen at livskvalitet naturlig følger i den materielle velstands kjølvann? Hvem er rede til å utfordre denne fundamentale antagelsen?

Med andre ord: Vi er i ferd med å lære ei alvorlig lekse, ei lekse som likevel neppe skulle overraske noen som er kjent med Bibelen og dens visdomslitteratur. Å tale om håp for Europa i denne situasjonen, vil derfor kunne gjøres på en måte som slett ikke behøver å være eurosentrisk. Vårt mål må være å anvende og aktualisere det samme kristne budskapet for dagens Europa, som anvendes og aktualiseres overalt ellers i verden – verken mer eller mindre.

0.3 Min tredje, umiddelbare refleksjon: Hva er 'håp'? Er det mulig å tale om håp i et teologisk perspektiv uten å foreta noen grunnleggende distinksjoner? Neppe. Vi kan tale om Håp med stor 'H', så å si – det endelige Håpet over alle håp: Guds rike fullendt og virkeliggjort. Og vi kan tale om alle de mindre håp, de håp som det mer eller mindre ligger innenfor vår individuelle og sosiale kapasitet å oppnå.

Begge deler er viktig i teologisk perspektiv. Men det er av største betydning at vi forstår å skjelne rett mellom dem, ikke minst i forbindelse med et tema som vårt: "Håp for Europa". Europa har i de siste hundre år frembragt ideologier hvor denne fundamentale distinksjonen mellom det endegyldige, fullkomne håp og de mindre håp ble utydeliggjort med katastrofale følger for hele verden. For kommunismen lå det endelige håpet i forestillingen om det klasseløse samfunn, og oppnåeligheten av fullkommenheten rettferdiggjorde alle midler på veien mot målet. For nazismen lå det endegyldige håpet i at den ariske rase med sin politiske agenda skulle oppnå dominans over menneskeheten for øvrig. Nazismen representerte den endelige løsningen. I begge tilfeller ble forvrengte elementer i kristen tro utnyttet, med eller uten hjelp av en eller annen form for teologi. Med andre ord: Europa har erfart ideologiens fare når oppnåelige håp forveksles med endelige løsninger og Håp med stor 'H'.

Mine innledende refleksjoner kan derfor avrundes med et selvkritisk spørsmål: Kan kirken i Europa, gitt sin problematiske fortid i og med Europas historie, være en troverdig budbringer av håp for morgendagen? For meg synes det åpenbart at enhver tale om håp for Europa bare kan skje på grunnlag av dyp og oppriktig selvkritikk. La meg ordne mine tanker om temaet under følgende tre overskrifter:

1. Et grunnleggende teologisk utgangspunkt
2. Profetiske perspektiver
3. Evangeliske perspektiver

1 Et grunnleggende teologisk utgangspunkt

Det nye testamente inneholder en grunntanke som angir utgangspunkt og basis for all teologisk tenkning og tale om håp. Grunntanken henger sammen med talen om Guds rike, som er et nøkkelbegrep i evangeliene, og den velkjente spenningen – eller dialektikken – mellom gudsrikets *allerede* og dets *ennå ikke*. Det er fundamentalt i kristen tro at Guds rike brøt inn i vår verden i og med Jesu person og gjerning, og siden har vært nærværende i kraft av hans oppstandelse. For så vidt som den oppstandne og levende Kristus er en himmelfaren og skjult Herre, venter vi imidlertid på gudsrikets fullendelse ved Kristi gjenkomst i herlighet ved tidenes ende. Kort sagt, Guds rike er allerede nærværende, men det er ennå ikke fullendt. Denne grunnleggende, nytestamentlige spenningen har viktige konsekvenser for våre tanker og vår tale om håp.

1.1 For det første har det konsekvenser for den enkelte troende. Gjennom tro og dåp er vi skapt på ny: «Derfor, hvis noen er i Kristus, er han en ny skapning. Det gamle er borte, se, det nye er blitt til.» (2 Kor 5,17). Vi har gått gjennom «det bad som gjenføder og fornyer ved Den Hellige Ånd», vi er blitt «rettferdige» og er «arvinger til det evige liv, som er vårt håp» (Tit 3,5-7). Noe radikalt og vesentlig har funnet sted allerede.

Samtidig oppfordres vi til ikke å bedra oss selv og si at «vi ikke har synd» (1 Joh 1,8). Selv om vi er nye skapninger, er vårt liv «skjult med Kristus i Gud», og først når Kristus «åpenbarer seg», skal også vi «åpenbares i herlighet sammen med ham» (Kol 3,3-4). Noe radikalt og vesentlig hører altså fremdeles fremtiden til. Det har ennå ikke skjedd.

I denne dialektiske, teologiske spenningen lever vi som kristne. For å si det med reformatorenes velkjente terminologi: Vi lever '*simul iustus et peccator*' – som samtidig rettferdige og syndere. I denne spenningen lever vi alle våre dager og år. Grunnfestet i det som alt er skjedd, er vi vendt i håp mot det som skal komme: I håp om daglig å forvandles ved at vårt sinn fornyes (Rom 12,2), og i håp om den endelige dagen da vi skal åpenbares i herlighet sammen med Kristus (Kol 3,4).

1.2 Er denne dialektikken mellom *allerede* og *ennå ikke* en realitet for hver enkelt troende, så gjelder det samme for kirken – både i teologisk og sosiologisk forstand. Kirken er i Det nye testamente gjennomgående sett som samlingen av «de hellige», slik Paulus hilser menighetene i en rekke av sine brev (jf 1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1; Ef 1,1). De som «er helliget», har Kristus som «hode», og blant dem er Guds nådegaver ved Ånden i virksomhet. Kirken er samlingen av mennesker som allerede har del i den treninge Guds hellighet. Derfor bekjenner vi troen på «en hellig ... kirke».

Samtidig, like lite som vi enkeltvis kan hevde å være syndfrie uten å bedra oss selv, kan slike pretensjoner gjøres gjeldende for kirken som helhet. Først i Åpenbaringsbokens visjon av det himmelske gudsfolket tegnes kirken i «hvite kapper» (Åp 7,9). Det ærlige og realistiske bildet apostlene gir av urkirkens menigheter, åpenbarer tydelig et perspektiv av at *ennå* er slett ikke alt som det en gang skal bli.

Denne dobbeltheten forsterkes om vi betrakter kirken fra en sosiologisk synsvinkel. Som en empirisk, sosial institusjon rommer kirken ikke bare «de hellige». Liknelsen om ugresset blant hveten har klare implikasjoner i denne retningen (Matt 13,24ff). Det er først gjennom den endelige dommen at de to skal skilles fra hverandre, og gudsríkets folk skal fremstå i fullkommenhet. Alle forsøk på å foregripe den prosessen er dømt til å mislykkes.

Dette gir oss en enkel, men viktig konklusjon: Enhver visjon som måtte se det endelige håpet for Europa – eller for verden for den saks skyld – i form av en omfattende og total "kirkevekst", er dårlig fundert. Det er en lekse vi også skulle ha lært fra den europeiske kristenhets historie. Det grunnleggende perspektivet som ligger i '*simul iustus et peccator*', har sin relevans også for kirken inntil tidenes ende. Det fins et *allerede* og et *ennå ikke*.

1.3 Denne dialektikken har også implikasjoner for vår forståelse av verden. Dette er ikke stedet for å gå nærmere inn på forholdet mellom Guds rike slik det fremstilles i evangeliene, og Guds herrevælde over skapningen slik Bibelen taler om det fra skapelsens morgen. I vår sammenheng er poenget at Guds rike under enhver omstendighet har å gjøre med de verdslige realiter vi befinner oss i. Gudsríkets frelsesbudskap er et budskap om gjenopprettet helhet i alle dimensjoner: Gjenopprettet fellesskap med Gud og med mennesker gjennom forsoning og syndstilgivelse; gjenopprettet helhet i skaperverket ved frigjøring fra «trelldommen under forgjengeligheten» (Rom 8,21). Kort sagt: Et budskap om en forløst og frigjort verden – «en ny himmel og en ny jord» (Åp 21,1).

Vi kjenner gudsríkets nye virkelighet fra Jesu liv og tjeneste. Hans mektige gjerninger var tegn på at forløsningens nye verden allerede var kommet (Matt 12,28). Og den har vært blant oss siden, takket være Jesu død og oppstandelse. Midt i den gamle verden manifesterer den nye seg på mange vis. Guds fremtid er allerede tilstede. Som borgere i hans rike er vi kalt – både individuelt og i fellesskap – til å leve et liv hvor dette rikets kjærlighet, rettferdighet og kraft får betydning for den verden vi befinner oss i og de mennesker vi lever blant.

Men igjen vet vi at den vidunderlige dagen når «leoparden [legger seg] hos kjeet» og «spebarnet leker ved hoggormens hule» (Jes 11,6.8), den dagen er her ennå ikke. Og vi vet mer. Vi vet at den først vil komme etter Guds endelige dom med rystelsen av «himmelrommets krefter» (Matt 24,29). Kort sagt: Også verden befinner seg i spenningen mellom et *allerede* og et *ennå ikke*.

Igjen ledes vi til en betydningsfull konklusjon: Denne fundamentale spenningen relativiserer alle håp for verden – og alle håp for Europa – bortsett fra Håpet med stor H. Det fins ingen endegyldig ideologi. Det fins intet endegyldig håp – bortsett fra det som er forankret i troen på Guds egen nyskaping av himmel og jord ved tidens slutt.

Denne sentrale nytestamentlige dialektikken mellom et *allerede* og et *ennå ikke*, med gyldighet både for den enkelte, for kirken og for verden, utgjør vårt grunnleggende teologiske utgangspunkt når vi nå skal fokusere mer konkret på håp for Europa.

2 Profetiske perspektiver

Vi er ikke profeter i den funksjonen og på den måten profetskikkelsene møter oss i Det gamle testamente. Heller ikke er Europas nasjoner teokratier slik tilfellet var med den gamle pakts Israel. Ikke dessto mindre har kirken en profetisk rolle å spille i ethvert samfunn. Jeremias' ord om Gud som har «fredstanker og ikke ulykkestanker», Gud som vil gi «fremtid og håp» (Jer 29,11), er ikke ord om en guddommelig plan eksklusivt begrenset til den gamle pakts gudsfolk. De uttrykker i dypeste forstand Guds tanker for menneskeheten som sådan.

Derfor er det vårt gudgitte oppdrag overalt og til alle tider å tjene freden, ikke ulykken, å tjene alt som kan bringe «fremtid og håp». I denne forstand er de gammeltestamentlige profetenes budskap sentrale med tanke på kirkens oppgave i dagens Europa: «Herrens ord kom til Sakarja, og det lød så: 'Så sier Herren, allhærs Gud: Fell rettferdige dommer! Vis godhet og barmhjertighet, enhver mot sin bror! Dere skal ikke undertrykke enker og farløse, fremmede og nødlidende, og ingen av dere skal i sitt hjerte tenke ut ondt mot andre.» (Sak 7,9-10).

Kanskje er det dristig sagt, men jeg tror det er bibelsk begrunnet: Fremtid og håp for Europa er avhengig av i hvilken grad vårt kontinents nasjoner og folk er villige til å innrette sine anliggender, nasjonalt og internasjonalt, i henhold til denne profetiske standard. Av den grunn er håp for Europa en utfordring og et ansvar også for kirken. La meg fokusere på tre elementer i dette perspektivet:

2.1 Med tanke på håp for Europa må kontinentets kirker først og fremst være profet for seg selv. Om kirken ikke tar det profetiske budskapet på alvor, hvem andre skulle gjøre det? Som kirke og som enkeltpersoner har vi en lekse å lære

fra gudsfolket i den gamle pakt: «Men de nektet å høre, de var stivnakket og gjorde sine ører døve så de skulle slippe å høre. Hjertet gjorde de hardt som flint ... Da kom det stor vrede fra Herren, Allhærs Gud.» (Sak 7,11-12).

Selvkritikk i våre kirker, daglig bot og en stadig fornyet villighet til å rette seg etter ordet fra Herren, Allhærs Gud, er livsviktig. På dette punktet skulle vi som kristne og som kirker fremstå som eksempler til etterfølgelse for samfunnet for øvrig. En av de brister som preger europeisk politikk, er den typen stolthet som vet utmerket godt å skryte av oppnådde resultater, men vet lite av ydmykhet, lite av innrømmelser og vilje til bot. Er vi i våre kirker preget av den samme holdningen? Er det for mye sagt å antyde at håp for Europa avhenger av i hvilken grad kontinentets kirke lykkes i å være profet for seg selv?

2.2 Med tanke på håp for morgendagens Europa må kirken fylle sin profetiske funksjon i engasjert omsorg for mennesker. Det er dette som åpenbart kommer til oss som sentrum i Det gamle testamentes profetiske budskap: Guds nidkjære omsorg for mennesket, ikke minst for mennesker som det av en eller annen grunn blir syndet imot ved urett, ondskap og ubarmhjertighet.

Jeg tror Europas fremtid ikke minst har med denne saken å bestille. Vi vet meget godt om «fremmede og nødlidende» (Sak 7,10) blant flyktninger i dagens Europa. Vi vet meget godt om den delen av befolkningen i våre rike nasjoner som ligger langt etter i rikdomsveksten, og som lever et liv i ulykkelig elendighet. Samtidig vet vi også, skulle jeg håpe, at kirken ikke kan fremstå med pretensjoner om å ha de politiske løsningene på disse problemene.

Hva vi imidlertid ikke kan unnlate, men tvert imot er forpliktet til, er å gi stemme til Guds nidkjære omsorg for mennesket. For meg fortoner det seg ikke som noen overdrivelse å si at i europeisk politikk i dag overgår beredskapen til omsorg for den nødlidende av viljen til å bygge beskyttende gjerder omkring den rike – nasjonalt og internasjonalt. Det kan ikke være mye håp for Europa, dersom vi på dette punktet gjøre våre ører døve så vi skal slippe å høre (Sak 7,11).

Det samme gjelder vår måte å betrakte og omgå de handikappede på. Når alt i våre samfunn vurderes og belønnes etter kriterier som effektivitet, profitt og materiell suksess, hva blir det da til med det mennesket som ikke kan konkurrere på slike premisser? Hva med de mennesker som synes å representere en økonomisk belastning snarere enn å være effektive samfunns-økonomiske bidragsytere? Hva med det foster som ved hjelp av moderne medisinsk teknologi viser seg å være handikappet og en sikker fremtidig utgiftspost? Kort sagt: Hva med menneskets verd og ukrenkelighet i Europa i morgen? – Den profetiske røsten fra ham som har nidkjær omsorg for det mennesket han dannet i sitt eget bilde, er sårt tiltrengt.

Den er sårt tiltrengt også når det gjelder familiens situasjon i det (post)moderne europeiske samfunnet. Sosiologene har lenge talt om de radikale endringer som finner sted på dette punktet. Den norske riksadvokaten som er omtalt ovenfor, peker på det faktum at livslangt monogami ikke lenger synes å

ha allmenn tilslutning som et ideal: «Menn synes å skifte kone som de skifter bil.» Resultatet er en kaotisk situasjon for barn og unge med urovekkende og uoverskuelige samfunnsmessige konsekvenser. Det riksadvokaten her sier om Norge, har mer eller mindre allmenn gyldighet i det minste for det vestlige Europa. Når vi til dette legger den økende tendensen i retning av å betrakte heteroseksuelle og homoseksuelle forhold etisk og samfunnsmessig på lik linje, synes det å være mer enn søkt spekulasjon å antyde et sammenbrudd i europeisk sivilisasjon slik vi hittil har kjent den.

Er denne situasjonen alarmerende for jurister og sosiologer, så er den det ikke mindre for teologer som betrakter familien, bygd på et livslangt monogamt forhold mellom mann og kvinne, som en guddommelig "ordning" til menneskehetens beste. Er vi opptatt av håp for Europa, har vi ikke annet valg enn å stå fram i vår profetiske rolle som tjenere for Guds omsorg for mennesker – for alle mennesker og for alle slags mennesker.

2.3 Endelig er håp for Europa avhengig av vår vilje og evne til omsorg for skaperverket. Det er allmenn kunnskap i dag, dokumentert hinsides enhver rimelig tvil, at vårt miljø i det lange løp ikke kan bære den stadige økonomiske veksten i de europeiske forbrukersamfunnene med et tilsvarende økende behov for energi. Som moderne europeere forbruker vi skaperverket mer enn vi forvalter det, med truende konsekvenser for resten av verden og for kommende generasjoner.

Dette er åpenbart et etisk/moralsk og teologisk tema av største vekt. Hvordan kan vi som europeere fortsette med en livsstil som ville føre til ren katastrofe om den skulle kopieres av befolkningen i land som Kina og India? Hvordan kan vi fortsette med en livsstil for oss selv som vil etterlate en ubetalelig gjeld til generasjonene som følger? Hva med vår menneskelige solidaritet, horisontalt i samtiden og vertikalt gjennom generasjonene? Hva med vår forvaltning av Guds skaperverk? – I den monomane kosumerkulturen i vår del av verden synes Mammon å vise sitt rette ansikt – og det er bedragerisk og stygt.

Det som her sies er slett ikke nytt. Den økumeniske bevegelse, representert ved Kirkenes Verdensråd, har allerede i flere år talt om "skaperverkets integritet" ("*the integrity of creation*"), og andre religioner presenterer seg selv som livsfremmende alternativer til Vestens forbrukerkultur. Som evangeliske teologer må vi forene våre krefter med alle mennesker av god vilje, som er opptatt av miljøkrisen. Og vi skal gjøre det med sterk teologisk overbevisning. Det er et profetisk ansvar for Guds folk å kalle til enkelhet og ansvarlighet i vår omgang med Guds skaperverk. På dette punktet ser vi tydelig hvordan håp for Europa er knyttet uadskillelig til håp for resten av verden.

3 Evangeliske perspektiver

Vi ville ikke ha hatt noen kirke med et profetisk oppdrag å fylle, om det ikke hadde vært et evangelium å forkynne. Som sagt ovenfor har kirkens profetiske rolle sin *raison d'être* i evangeliets budskap om Guds rike. Er det farlig for Europa generelt å sette sin lit til en ideologi som presenterer sitt anliggende i form av et endegyldig håp, så er det ødeleggende for kirken i Europa om den taper sin fundamentale overbevisning om at *evangeliet* nettopp er bærer av Håpet med stor 'H'.

For meg er det tankevekkende hver gang jeg hører kristne fra andre deler av verden ganske enkelt uttrykke takknemlighet for evangeliet. Er en slik enkel og jublende takknemlighet for evangeliet noe fremtredende kjennetegn ved Europas kirker i dag? Afrikanske studenter ved Misjonshøgskolen og andre steder i Europa ville muligens, all sin høflighet til tross, svare nei. Har de rett, fortøner dette seg for meg som det mest foruroligende tegnet med tanke på vårt kontinents fremtid. Hvordan skal vi kunne tenke oss noe endegyldig håp for mennesker og folk i Europa, dersom ikke evangeliet er den dyrebare skatten og den drivende kraften i våre kirker? Den første og største utfordringen for oss i dag, synes det meg, er å hjelpe Europas folk og kirker til å gjenoppdage evangeliet. Altfor mange mennesker tror de vet hva evangeliet er, og de tror det er uten relevans for dagens virkelighet og derfor uten interesse – i det minste for Europa.

Med andre ord: Vi har i dagens Europa ikke bare en post-moderne virkelighet, men i en viss forstand en post-kristen. Hva det innebærer av konsekvenser for misjon og evangelisering i Europa i dag, kunne vi trenge en egen konferanse for å drøfte. I hvilken grad er det for eksempel mulig å bringe slike bibelske perspektiver som at «lysestaken» kan flyttes (Åp 2,5), til anvendelse på vår situasjon? – Hva vi enn måtte svare på slike spørsmål, er vi kalt til å bære vitnesbyrd om evangeliet i dagens situasjon. La meg også med hensyn til de evangeliske perspektiver fokusere på tre punkter.

3.1 Parallelt til hva vi sa om kirkens profetiske rolle, gjelder det også i denne sammenhengen at kirken kan være evangelist for andre bare i den grad den stadig er evangelist for seg selv. Med det mener jeg å si det samme som den asiatiske kirkelederen hadde i tankene da han definerte en misjonær som «en tigger som forteller en annen tigger hvor brød er å finne». Dersom vi gir inntrykk av – noe jeg er redd vi som evangelikale til tider gjør – at evangelisering er noe vi foretar oss overfor andre, er det ikke bare ødeleggende med tanke på evangeliseringens resultater. Det er simpelthen ikke sant! Eller rettere sagt: Det burde ikke være sant. Når mennesker til tider anklager oss for hovmot og arroganse, kan forklaringen nettopp ligge i et inntrykk av at evangeliet er noe vi mener *andre* trenger.

En slik holdning er imidlertid neppe et bibelsk utgangspunkt for å vitne om evangeliet. «Først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at

Kristus døde for våre synder ...» (1 Kor 15,3). Paulus taler altså om det han selv har tatt imot, om Kristus som døde for våre (!) synder. Evangeliet er ikke bare brød *for de andre*. Det er brød *for oss alle*.

Med andre ord: Ekte vitnetjeneste for evangeliet kan bare skje i dyp solidaritet. *Vi* er syndere. *Vi* ville være uten håp om det ikke var for evangeliet. *Vi* er tiggere blant andre tiggere, som ene og alene ved Guds nåde vet hvor brød er å finne. Annerledes sagt: *Vi* er evangelister overfor andre bare fordi vi selv lever av evangeliet. Hvis mennesker i Europa i dag kan oppleve evangeliets budbærere ikke først og fremst som representanter for, og forsvarere av, en religiøs, sosio-politisk maktstruktur fra fortida, men som tiggere i solidaritet, så er det håp.

3.2 Det fins enda et betydningsfullt aspekt ved tanken om evangelisering i solidaritet, et aspekt som løper gjennom hele Det nye testamente, men som av en eller annen grunn er neglisjert i vår teologi. Mine refleksjoner på dette punktet ble på et spesielt vis satt i sving ved et besøk i en av Jerusalems mange kirker for en tid tilbake. Kirken bærer navnet *Dominus flevit*, bokstavelig oversatt *Herren gråt*. Den ligger like utenfor byen i skråningen opp mot Oljeberget. Fondveggen i kirken er et stort vindu. Vendt mot alteret ser en Jerusalems bymur reise seg på høyden på den andre siden av Kedrondalen. Et vakkert syn! Ifølge tradisjonen skal dette være stedet hvor Jesus gråt over Jerusalem.

Rundt om i Europa har vi kirker med forskjellige navn: Peterskirken, Trefoldighetskirken, Markuskirken, The Church of the Resurrection, The Church of St Paul, The Church of the Ascension osv. De samme navnene går igjen. Ikke sjelden er det navn som refererer til de storartede og herlige sider ved kristentroen, slik som to av de nevnte. Men *Dominus flevit – Kirken av Herrens tårer/The Church of the Lord's Tears*, fins det noen annen kirke med det navnet?

Faktum er at tårer, gråt, medlidenhet, smerte, sorg osv. er sentrale begreper knyttet til evangeliet i vår Bibel. Jesus gråt over Jerusalem (Luk 19,41-44). Han gråt ved en venns grav (Joh 11,35). Da han så folkemengden, syntes han inderlig synd på dem, for de var forkomne og hjelpeløse (Matt 9,36). Paulus medgir at han på grunn av sine landsmenn har en stor sorg i sitt hjerte, noe som alltid piner ham (Rom 9,2-3). Han formaner menigheten i Rom til å gråte med dem som gråter (Rom 12,15), og han skriver til menigheten i Kolossæ at han gleder seg over sine lidelser, for det som ennå mangler i Kristi lidelser, utfyller han på sin egen kropp (Kol 1,24).

Hva handler alt dette om? For meg peker det mot et vesentlig aspekt ved en kristens liv og tjeneste for evangeliet. *Vi* er ikke kalt til bare å vitne om Kristus – *vi* er kalt til å gråte med ham. *Vi* er ikke kalt til bare å sette vår lit til Kristi lidelser – *vi* er kalt til å ta del i dem. For en Kristi disippel eksisterer ikke alternativene: jubel *eller* gråt, helbredelse *eller* smerte, lykke *eller* lidelse, som om dette skulle være begreper og realiteter som gjensidig utelukker hverandre.

Det fins tvert imot en forunderlig samtidighet i disse begrepsparene, som karakteriserer selve essensen i det å være forent med Kristus.

Dette er en viktig side ved evangeliseringens teologi. Evangelisering er et kors-bærende foretagende i ordets dypeste mening. Å være Kristi budbærere i Europa i dag innebærer å dele hans smerte for dette kontinentet. Vi taler gjerne om "det rike Europa", og selvsagt med adskillig rett. Som generell karakteristikk er det likevel villedende. Lidelse og smerte er sannsynligvis vel så dekkende karakteristikk for vårt kontinent i dag som rikdom – lidelse og smerte av mange slag, av mange ulike årsaker og blant mennesker av alle kategorier.

Å være evangelist i Europa i dag må bety å ta del i kontinentets smerte i dyp menneskelig solidaritet: å gråte med dem som gråter, å utfylle det som ennå mangler i Kristi lidelser (Kol 1,24). Europas folk har erfart nok av den triumferende kirke. Kanskje vil mennesker ennå lytte til vårt vitnesbyrd dersom vi fremstår i ekthet og ydmykhet som en *Dominus flevit*, en *Kirke av Herrens tårer* – en tjenende kirke, en kirke i fellesskap med Kristus og i solidaritet med mennesker.

3.3 Endelig: Håp for Europa i endegyldig forstand kan ikke være noe annet enn det som er gitt alle mennesker i evangeliets budskap om Jesu død og oppstandelse. Tar jeg feil om jeg antyder at evangeliets Håp – med stor 'H' – har større sjanser på vårt kontinent i dag enn i den epoken da Europa i stolt selvbevissthet eksporterte sin sivilisasjon til resten av verden som toppen på menneskehetens utvikling?

Jeg tror ikke på dem som stadig fremholder at budskapet om rettferdiggjørelse av nåde ved tro er avleggs for (post)moderne europeere. Det som i mislykkethetens og smertens kjølvann virkelig er blitt avleggs, er ikke evangeliets budskap, men de storslåtte forestillingene om stadig fremgang og menneskelig suffisane. Mine ører registrerer et dyptgående rop etter nåde i dagens Europa, en økende erkjennelse av at om mennesket overhodet skal rettferdiggjøres, så må det skje av nåde – gjerninger duger simpelthen ikke. Det innebærer at evangeliets sentrale budskap kan oppleves like relevant og like betydningsfullt som på reformatorenes tid, selv om mennesker ikke roper etter en nådig Gud på samme måte og på samme bakgrunn som Martin Luther. Det kan til og med synes som om her er åpenhet for å lytte til tanken om omvendelse som en rimelig betingelse for en ny start, og til evangeliets tale om at det endegyldige Håpet bare vil kunne realiseres gjennom Guds dom. Ondskapen har et slikt grep på Europa i dag at det bibelske budskapet om endegyldig, guddommelig dom og rettferdighet for mange kan fortone seg som det eneste håpet som gjenstår – så paradoksalt det lyder.

Er dette tilfellet, skal vi holde fram i vår evangeliske vitnetjeneste med forventning og stor frimodighet. For dette er nettopp det nytestamentlige perspektivet på det endegyldige Håpet: Det skal virkeliggjøres over Guds endelige og avgjørende oppgjørslag. Ondskapen skal ikke vinne slaget. Smerten,

lidelsen og døden skal ikke ha det siste ordet i Guds skaperverk. Selv om vi vet at «alt som er skapt, stønner og lider som i fødselsveer helt til denne dag», så bekjenner vi like fullt troen på at «det skapte skal bli frigjort fra trelldommen under forgjengeligheten og få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten» (Rom 8,21-22).

Dette er det endegyldige Håpet – for europeere som for alle andre. Så ber vi Håpets Herre om mot til å fylle vår profetiske rolle med tanke på de ulike håp vi har for morgendagens Europa, og den ydmykhet vi trenger for å være troverdige budbærere av evangeliets endegyldige Håp for skapningen.